Smijeh i plač u islamskoj kulturi

Jedna od specifičnosti dini islama je da obraća pažnju na sve dimenzije ljudskog života. U islamu su sve čovjekove potrebe, što lične što društvene, što tjelesne što psihološke, uvažene kao i načini njihovog podmirenja.

Allah, dž.š., je čovjekov Stvoritelj i stoga je dao odrednice za sve aspekte njegovog života. Islamska kultura je zasnovana na faktorima koji čine jednog psihički zdravog čovjeka. Također je definisala kodekse ponašanja vezano za smijeh i plač. Smijeh i plač su prirodne reakcije na podražaje iz okoline. Ove reakcije sa aspekta psihologije imaju važnu ulogu u čovjekovom psihičkom zdravlju. "Olakšavajte, a nemojte otežavati, obveseljavajte ljude, a nemojte ih razgoniti", podučavao je Muhammed, s.a.v.s., svoje ashabe. U jednoj predaji stoji da je Muhammedu, s.a.v.s., prišla neka starica rekavši: "O Allahov Poslaniče, moli Allaha da ja uđem u Džennet!" Resulullah, s.a.v.s., joj je kroz šalu odgovorio da ona neće ući u Džennet, na što se žena rasplakala i otišla. Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, tada objašnjava ashabima da žene u Džennet neće ulaziti kao starice jer Allah, s.v.t., u suri Vaki'a pojašnjava kako će one biti proživljene kao djevice i istih godina kao i njihovi muževi, te im naređuje da s tim upoznaju onu staricu. Dakle, šala je bila prisutna i kod samog Resulullaha, s.a.v.s., naravno, na način na koji nikoga ne bi uvrijedio ili mu nanio neku štetu, ali je i u šali govorio samo istinu. Svakako, i u šali, kao i u svemu drugome, neophodno je pronaći mjeru i postaviti granicu, što je preporuka i Muhammeda, s.a.v.s.: "Nemojte se pretjerano smijati jer pretjerano smijanje umrtvljuje srce!" Ovim hadisom smijanje nije zabranjeno, pod uvjetom da se u tome ne pretjeruje. Vrsta šale koja je zabranjena jeste ona koja je pretjerana i neumjesna jer takva vodi ka nekontrolisanom smijehu i zamiranju srca, odvraća od spominjanja Allaha i često bude razlogom da čovjek povrijedi nečija osjećanja i izgubi ugled kod ostalih. No, onome ko je siguran da neće zapasti u takve neprilike nego se šali na način na koji je to činio i Muhammed, s.a.v.s., takav postupak mu je dozvoljen." Sve navedeno jasno ide u prilog činjenici da šala i smijeh u islamu ne samo da nisu zabranjeni nego su čak i preporučljivi onima koji znaju "odvagati" vrijeme i mjesto za to. Uprkos tome, ima i onih koji ne dijele takvo mišljenje te smatraju kako musliman mora biti striktno ozbiljan i fokusiran na kvalitet svoje vjere i djela koja čini. Takvi uporište nalaze u riječima Muhammeda, s.a.v.s., koji je jedne prilike poručio: "Kada biste znali ono što znam ja,

malo biste se smijali, a puno plakali!" Naravno, i ovaj hadis treba posmatrati u kontekstu već rečenog jer ni ovdje Resulullah, s.a.v.s., nije u potpunosti isključio smijeh nego ga je sveo na jednu odgovarajuću razinu. Bjesomučna brzina života uzrokom je sve češćeg stresa kod ljudi, a upravo stres pogoduje nastanku velikog broja savremenih oboljenja. Ljudi od struke će kazati kako je baš smijeh jedno od najefikasnijih sredstava u borbi sa stresom. Poslanik Muhamed, s.a.v.s.,većinom se smijao lagahnim smješkom, čak možemo reći da se uvijek tako smijao, a vrhunac njegova smijeha je bio da mu se ukažu zubi. Smijao se svemu čemu su se i drugi smijali, odnosno, svemu što je smiješno, čudno ili zanimljivo. Smijeh ima mnoge uzročnike, a jedan od njih je spomenut. Drugi je smijeh kojim izražavamo radost, kada čovjek nešto što ga obraduje i zazveseli. Treći je smijeh u srdžbi, a on se često može vidjeti na srditom čovjeku, uzrokuje ga činjenica da se onaj koji se rasrdio čudi onome što je izazvalo srdžbu, kao i svijest da je u stanju nadvladati onoga koji ga je i izazvao, a moguće je da se smije svojoj sposobnosti da kontroliše bijes i da može da se okane onoga koji ga je izazvao a da mu ne naudi. Poslanik, s.a.v.s., je plakao slično kao što se i smijao, nije bilo ridanja, kao što ni njegov smijeh nije bio grohotan. Oči bi mu se ispunile suzama i one bi potekle, a iz prsa bi mu se čulo nešto nalik stenjanja. Nekada je plakao iz samilosti prema umrlome, nekada iz straha za svoj ummet, nekada od straha od Allaha, nekada dok bi slušao Kur'an, i to je plač čežnje, ljubavi i poštovanja izmješanog sa strahom i strahopoštovanjem. Kada mu je umro sin Ibrahim, oči su mu se napunile suzama iz samilosti prema njemu, pa je rekao: "Oči suze, srce tuguje, ali ćemo reći samo ono što će zadovoljiti našeg Gospodara. Uistinu za tobom, Ibrahime, mi tugujemo." Plakao je i kada je prisustvoavao smrtnom času jedne od svojih kćeri. Plakao je i kada je Ibn Mes'ud učio suru En-Nisa i došao do ajeta : "A šta će, tek biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih?" (sura En-Nisa, 41). Plakao je i kada je bilo pomraćenje Sunca. Tom prilikom je klanjao namaz koji se klanja prilikom pomračenja. Plakao je na namazu, uzdisao i govorio: "Gospodaru moj, zar mi nisi obećao da ih nećeš kazniti dok sam među njima i dok oprosta za počinjenje grijeha traže? Mi tražimo Tvoga oprosta." Plakao je i kada je sjedao uz kabur jedne od svojih kćeri. Nekada je plakao za vrijeme noćnog namaza. Plač je raznovrstan, imamo plač iz milosti i žaljenja, plač iz straha i strahopoštovanja, plač iz ljubavi i čežnje, plač radosti i sreće i plač bola, jer se ne mogu trpjeti muke i plač tuge. Razlika između plača tuge i plača straha je u tome što je plač tuge uzrokovan nečim lošim što se desilo, ili je nestala voljena osoba, a plač straha je zbog onoga što se očekuje u budućnosti. Razlika između plača i radosti i sreće i plača i tuge je u tome što je suza sreće hadna i srce je radosno, a suza tuge je vrela i srce je tužno. Zbog ovoga se kaže za nešto što obraduje čovjeka: "To je radost mojih očiju", ili "Allah mu oči sretnim učinio." Prilikom tuge

se kaže: "Očinja tuga " ili "Allah mu oči rastužio." Zatim, postoje plač iz slabosti i nemoći, plač licemjera, a to je da oči suze, ali je srce kameno, pa čovjek pokazuje skrušenost, ali je tvrdog srca. Plač onoga ko za to naplaćuje, kao plač narikače koja će biti plaćena za to. Plač zbog toga što i drugi plaču. Čovjek vidi ljude da plaču pa zaplače s njima, a ne zna razlog njihovom plaču, nego plače radi plača. Plač je sigurno u nekim slučajevima pasivno stanje, psihičko stanje čovjeka koje se ispoljava u obliku plača. Najčešće, to je pokazatelj velike tuge, ali ne i uvijek, može biti i pokazatelj sreće, jer kad nekog velika radost savlada on zapadne u plač. Da li to može biti predmetom zabrane ili naredbe? Za jedan oblik plača možemo reći da ne može biti, jer je to sasvim prirodno izražavanje osjećaja. Ako je to u potpunosti u skladu sa našom prirodom, da li možemo to zabraniti? Reći da je haram? Naravno da ne možemo zabraniti kao i mnoga druga naša stanja. Jedino što možemo jeste da ga usmjerimo i ograničimo. Zapisano je za Imama Sedžada, a.s., koji je sam bio učesnik Kerbele, da četrdeset godina nakon ovog nemilog događaja niti jedanput nije sjeo za sofru ili bio u prilici da nešto popije, a da nije rekao: "Kako da jedem kad su ubili sina Poslanikova gladnog, kako da pijem vodu kad su ubili sina Poslanikova žednog." Imam Reza, a.s., je rekao: "Kome dan Ašure bude dan tuge, žalosti i plača, Allah će učiniti da Sudnji dan njemu bude dan radosti i sreće."

Imam Sadik, a.s., je rekao: "Allah je objavio Musau, a.s.: 'Nisu Mi se ničim robovi Moji približili kao što je to slučaj sa tri stvari.' Hazreti Musa reče: 'O Gospodaru, a koje su to stvari?' Gospodar reče: 'O Musa, isposništvo na dunjaluku, čuvanje od grijeha i plač iz strahopoštovanja prema Meni.' Hazreti Musa reče: 'O Gospodaru, šta pripada onome ko ovako postupi?' Allah mu tada objavi: 'O Musa, što se tiče isposništva (ravnodušnih prema dunjaluku) njima pripada Džennet. Što se tiče onih koji plaču na Ovome svijetu iz strahopoštovanja prema Meni, oni će biti na visokom položaju koji neće dijeliti ni sa kim. A što se tiče onih što se grijeha čuvaju, ja ću ljude detaljno ispitati za ono što su radili, a njih neću.'" Imam Sedžad, mir s njime, je rekao: "Nema Allahu dražeg koraka, od dvije vrste koraka – pa je govorio sve dok ne reče: Nema Allahu kapi draže od dvije vrste kapi: kapi krvi prolivene na Božjem putu i kapi suze u noćnoj tmini, sa kojom se želi postići samo Božije zadovoljstvo.'" Što se tiče objašnjenja zašto je plakanje svrstano u svojstva dobrih i ahiretskih ljudi, to je stoga što svi drugi pored njih od sinova dunjaluka utonuli su u raznobojne forme nemara. Njihov cilj nije ništa osim Ovaj svijet i njegovi ukrasi. Oni nemaju vremena da se okreću Ahiretu i njegovim stupnjevima, niti duhovnim temama, niti oblicima savršenstva, a ne kamoli da za time čeznu ili još plaču. Ovo tumačenje podupiru i Božije riječi odmah nakon toga: "Njihova srca su u stalnom sjećanju".